

EKSAMEN I MATEMATIKK 3 (REA3011)

____. AUGUST 2016 KL. _____ – _____

Faglærer: Hans Engenes

Tillatte hjelpemidler: Godkjent kalkulator og Haugans formelsamling.

Oppgavene er på **2 sider**, og en formelsamling på 2 sider følger med, så ialt 4 sider er utlevert.

Bruk penn eller blyant som gir gjennomslag. Ved innlevering skilles hvit og gul besvarelse, og de legges i hvert sitt omslag. Oppgavetekst, kladd og blå kopi beholdes av kandidaten. Husk kandidatnummer på alle ark.

Skriv besvarelsen slik at det er mulig å se hvorfor dine svar er slik de er. Resultater av utregninger skal skrives på eksakt form, hvis ikke annet er angitt i oppgaven.

Oppgave 1

Funksjonen f er gitt i hele $\mathbf{R}^3$ ved: $f(x, y, z) = x^2y + y^2z + xz^2$, og S er nivåflaten til f gjennom punktet $P(3, 2, 1)$.

- (a) Finn en likning for tangentplanet til S i P .
- (b) Finn enhetsvektoren som peker i retningen for sterkest mulig økning av f -verdier i P .

Oppgave 2

Området R i xy -planet er avgrenset av x -aksen mellom origo og punktet $(2, 0)$ og av den øvre halvdelen av sirkelen med sentrum i $(1, 0)$ og radius 1. Funksjonen f er definert på R ved: $f(x, y) = \sqrt{x^2 + y^2}$.

- (a) Sett opp dobbeltintegralet $\iint_R f(x, y) dA$ på iterert form i kartesiske koordinater, ved å la det indre integralet være m.h.p. x og det ytre m.h.p. y .
- (b) Sett opp dobbeltintegralet $\iint_R f(x, y) dA$ på iterert form i kartesiske koordinater, ved å la det indre integralet være m.h.p. y og det ytre m.h.p. x .
- (c) Sett opp dobbeltintegralet $\iint_R f(x, y) dA$ på iterert form i polarkoordinater, ved å la det indre integralet være m.h.p. r og det ytre m.h.p. θ .
- (d) Regn ut dobbeltintegralet $\iint_R f(x, y) dA$.

Oppgave 3

De fire punktene i $\mathbf{R}^3$ $P_0 : (0, 0, 0)$, $P_1 : (2, 0, 0)$, $P_2 : (2, 2, 0)$ og $P_3 : (2, 1, 1)$, er hjørnene i et tetraeder T (dvs. et legeme avgrenset av fire plane, trekantede flater).

Beregn trippelintegralet $\iiint_T x^2 dV$.

Oppgave 4

Den orienterte kurven C starter i $(3, 0, 0)$ og ender i $(3, 0, 4)$, og er gitt ved parametriseringen $\vec{r}(t) = 3 \cos(2\pi t) \vec{i} + 3 \sin(2\pi t) \vec{j} + 4t \vec{k}$, $t : 0 \rightarrow 1$.

(a) Beregn lengden av C .

(b) Beregn arbeidsintegralet $\int_C (2y\vec{i} + 3z\vec{j}) \cdot d\vec{r}$.

Oppgave 5

Vektorfeltet $\vec{F}$ er gitt i $\mathbf{R}^3$ ved: $\vec{F}(x, y, z) = z^2\vec{i} - x^2\vec{j} + y^2\vec{k}$. Flaten S er gitt ved: $x^2 + y^2 + z^2 = 5$, $x \geq 0$, $z \geq 0$, og den er orientert ved den enhetsnormalvektoren som overalt på S peker bort fra origo.

(a) Finn $\text{div}(\vec{F}) = \nabla \cdot \vec{F}$ og $\text{curl}(\vec{F}) = \nabla \times \vec{F}$. Er feltet $\vec{F}$ konservativt i $\mathbf{R}^3$?

(b) Beregn fluksintegralet $\iint_S \vec{F} \cdot \vec{n} dS$.

(c) Beregn fluksintegralet $\iint_S \nabla \times \vec{F} \cdot \vec{n} dS$.

FORMELSAMLING FOR BRUK VED EKSAMEN I MATEMATIKK 3

Koordinatskifte i multiple integraler:

Dobbeltintegral, generelt: $\left. \begin{array}{l} x = x(u, v) \\ y = y(u, v) \end{array} \right\} \Rightarrow$

$$\iint_R f(x, y) dx dy = \iint_S f(x(u, v), y(u, v)) |J(u, v)| du dv \quad \text{der} \quad J(u, v) = x_u y_v - x_v y_u.$$

Dobbeltintegral, polarkoordinater:

$$\left. \begin{array}{l} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \end{array} \right\} \Rightarrow \iint_R f(x, y) dx dy = \iint_S f(r \cos \theta, r \sin \theta) r dr d\theta$$

Trippelintegral, generelt: $\left. \begin{array}{l} x = x(u, v, w) \\ y = y(u, v, w) \\ z = z(u, v, w) \end{array} \right\} \Rightarrow$

$$\Rightarrow \iiint_R f(x, y, z) dx dy dz = \iiint_S f(x(u, v, w), y(u, v, w), z(u, v, w)) |J(u, v, w)| du dv dw$$

$$\text{der } J(u, v, w) = \begin{vmatrix} x_u & x_v & x_w \\ y_u & y_v & y_w \\ z_u & z_v & z_w \end{vmatrix}.$$

Trippelintegral, sylinderkoordinater:

$$\left. \begin{array}{l} x = r \cos \theta \\ y = r \sin \theta \\ z = z \end{array} \right\} \Rightarrow \iiint_R f(x, y, z) dx dy dz = \iiint_S f(r \cos \theta, r \sin \theta, z) r dz dr d\theta$$

Trippelintegral, kulekoordinater: $\left. \begin{array}{l} x = \rho \sin \phi \cos \theta \\ y = \rho \sin \phi \sin \theta \\ z = \rho \cos \phi \end{array} \right\} \Rightarrow$

$$\Rightarrow \iiint_R f(x, y, z) dx dy dz = \iiint_S f(\rho \sin \phi \cos \theta, \rho \sin \phi \sin \theta, \rho \cos \phi) \rho^2 \sin \phi d\rho d\phi d\theta$$

Gradient, divergens og “curl”:

$$\text{grad}(f) = \nabla f = f_x \vec{i} + f_y \vec{j} + f_z \vec{k}$$

$$\text{div}(\vec{F}) = \nabla \cdot \vec{F} = P_x + Q_y + R_z, \quad \text{der } \vec{F} = P\vec{i} + Q\vec{j} + R\vec{k}$$

$$\text{curl}(\vec{F}) = \nabla \times \vec{F} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ P & Q & R \end{vmatrix} = (R_y - Q_z)\vec{i} - (R_x - P_z)\vec{j} + (Q_x - P_y)\vec{k}$$

To viktige setninger:

Divergenssetningen (Gauss' setning):
$$\iint_S \vec{F} \cdot \vec{n} \, dS = \iiint_T \nabla \cdot \vec{F} \, dV$$

dersom T er et begrenset legeme, S er overflaten til T og er stykkevis glatt, $\vec{n}$ er den overalt utadrettede enhetsnormalvektor på S og $\vec{F}$ er et vektorfelt hvis komponenter er definert og kontinuerlig deriverbare i hele T og på hele S .

Stokes' setning:
$$\oint_C \vec{F} \cdot \vec{T} \, ds = \iint_S (\nabla \times \vec{F}) \cdot \vec{n} \, dS$$

dersom S er en lukket, begrenset og stykkevis glatt flate, $\vec{n}$ er en orientering av S , C er randkurven til S positivt orientert m.h.p. $\vec{n}$, og $\vec{F}$ er et vektorfelt hvis komponenter er definert og kontinuerlig deriverbare i en åpen del av rommet som inneholder S .

Ordinære differensiallikninger:

1.-ordens lineære, homogene, med konstante koeffisienter:

Allmenn løsning av $F'(t) + aF(t) = 0$ er $F(t) = Ce^{-at}$.

2.-ordens lineære, homogene, med konstante koeffisienter:

Allmenn løsning av $aF''(t) + bF'(t) + cF(t) = 0$ (der $a \neq 0$) avhenger av a , b og c , slik:

(1) Hvis $ar^2 + br + c = 0$ har to forskjellige reelle røtter, r_1 og r_2 :

$$F(t) = C_1 e^{r_1 t} + C_2 e^{r_2 t}.$$

(2) Hvis $ar^2 + br + c = 0$ har bare én (reell) rot, r : $F(t) = (C_1 t + C_2) e^{rt}$.

(3) Hvis $ar^2 + br + c = 0$ har to komplekse røtter, $\alpha \pm \beta i$:

$$F(t) = e^{\alpha t} (C_1 \cos \beta t + C_2 \sin \beta t).$$

Partielle differensiallikninger,

d'Alemberts løsning av bølgelikningen $c^2 u_{xx} = u_{tt}$:

Allmenn løsning kan skrives slik: $F(x + ct) + G(x - ct)$.

Løsninger som oppfyller randbetingelsen $u_t(x, 0) = 0$ kan skrives slik:

$$F(x + ct) + F(x - ct).$$

Fourierrekker, halvperiodiske utvidelser:

Hvis $f(x)$ er definert og stykkevis kontinuerlig og begrenset på $[0, L]$, da gjelder følgende for de $x \in [0, L]$ der f er kontinuerlig:

$$f(x) = a_0 + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos\left(\frac{n\pi}{L}x\right), \text{ der}$$

$$a_0 = \frac{1}{L} \int_0^L f(x) \, dx \quad \text{og} \quad a_n = \frac{2}{L} \int_0^L f(x) \cos\left(\frac{n\pi}{L}x\right) \, dx,$$

$$\text{og: } f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} b_n \sin\left(\frac{n\pi}{L}x\right), \text{ der } b_n = \frac{2}{L} \int_0^L f(x) \sin\left(\frac{n\pi}{L}x\right) \, dx.$$